

Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län och åklagare vid Åklagar- myndigheten, City åklagarkammare i Stockholm, för långsam hand- läggning av en förundersökning

---

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 19 oktober 2006, kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, City åklagarkammare i Stockholm, och Polismyndigheten i Stockholms län för långsam handläggning av en förundersökning.

Han uppgav att han mot sitt nekande dömts till fängelse för bl.a. grovt skattebrott och att han börjat verkställa straffet. I maj 2006 gjorde han en anmälan om bl.a. mened, grovt brott och övergrepp i rättsak sedan ett av vittnena vid ett samtal, som spelades in på band, förklarat att denne felaktigt pekat ut AA och en kamrat till denne som företrädare för ett bolag. Fem månader senare fick han beskedet att polisen fortfarande inte hade utsett någon utredare i ärendet.

Utredning

Handlingar i åklagarkammarens ärende C11-13-6894-06 infordrades och granskades. Muntliga upplysningar inhämtades också från chefsåklagaren BB. Av utredningen framkom bl.a. följande.

AA dömdes den 15 april 2005 av Svea hovrätt för bokföringsbrott, grovt skattebrott och försvårande av skattekontroll. Den 8 juni 2006 inkom en anmälan om mened och anstiftan till mened till Ekobrottsmyndigheten. Av anmälan framgick att AA tillsammans med en kamrat stämt möte med vittnet CC den 30 mars 2006. Under samtalet berättade CC att han av två medtilltalade till AA blivit uppmanad att vittna falskt, vilket han sedermera gjorde. Samtalet spelades in på band.

Ärendet lottades den 22 juni 2006 in på åklagarkammaren. Den 7 augusti beslutades att förundersökning skulle inledas beträffande en av de misstänkta och att förundersökning inte skulle inledas beträffande en annan. Beträffande övriga tre misstänkta vidtogs ingen åtgärd vid detta tillfälle. I samband med att förundersökning inleddes påpekade åklagaren, då hon begärde biträde med utredningen, att ärendet omgående skulle tas om hand. Den 6 oktober 2006 inkom ytterligare en inspelning av ett samtal mellan AA:s kamrat och vittnet CC.

BB uppgav i november 2006 att en utredningsman nu var tillsatt och att denne fått utredningsdirektiv. På grund av att bedrägeriroteln skulle flytta kunde det dock dröja någon vecka innan han kunde vidta några utredningsåtgärder.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten och polismyndigheten som anmodades att lämna upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet och därvid särskilt redogöra för om det förhållandet att AA avtjänar fängelsestraff föranlett några särskilda överväganden beträffande ärendets prioritet.

Åklagarmyndigheten (genom vice överåklagare DD) inkom med ett remissvar, till vilket var bifogat yttranden av vice överåklagaren EE och chefsåklagaren BB.

BB uppgav bl.a. följande.

Anmälan inkom från Ekobrottsmyndigheten den 22 juni 2006. Jag hade semester denna dag men återkom i tjänst den 26 juni 2006 för att åter gå på semester från den 3 juli 2006.

På grund av arbetsbelastning har jag först på eftermiddagen den 30 juni 2006 efter att ha fått ett telefonsamtal från FF (meddömd med AA) uppmärksammat ärendets karaktär. Jag tog telefonkontakt med utredaren GG, EBM, varvid det visade sig att det var han som skrivit anmälan. Eftersom detta var min sista arbetsdag innan semestern överlämnade jag ärendet till kammarledningen för att en bedömning skulle ske huruvida några brådskande åtgärder var påkallade.

Den 31 juli var jag åter i tjänst. Jag hade telefonkontakt med åklagaren vid EBM HH samma dag. Den 7 augusti beslutade jag att inleda förundersökning rörande mened mot en av de anmälda personerna (CC) och att inte inleda förundersökning rörande mened mot en annan person. Det fanns ytterligare tre personer som var anmälda för anstiftan till mened. Jag avvaktade med beslut beträffande dessa. Samma dag expedierades mitt beslut till utredningsroteln vid Citypolisen. I skrivelsen hemställde jag att ärendet skulle tas om hand ”per omgående”.

Den 8 augusti inkom ett meddelande från polisen att ärendet skulle handläggas på bedrägeriroteln. Jag fick dock senare höra att man från utredningsroteln hört av sig till kammarledningen för att diskutera vid vilken enhet ärendet skulle handläggas och att man skulle återkomma till mig med besked. Jag har upprepade gånger ringt eller sökt olika befattningshavare inom polisen utan att få besked. I mitten av oktober visade det sig att ärendet skulle handläggas på bedrägeriroteln och ännu lite senare fick jag besked om vem som var utsedd att vara handläggare.

Bedrägeriroteln skulle flytta i denna veva varför ytterligare tidsförluster uppkom, dock bara någon vecka. Därefter hölls förhör med AA den 10 november och, efter att försvarare förordnats, med CC den 28 november.

Efter att CC var hörd gjorde jag bedömningen att brott inte kunde styrkas och lade den 5 december 2006 ned förundersökningen mot honom och beslutade samtidigt att inte inleda förundersökning mot övriga kvarstående anmälda personer för anstiftan till mened. AA har begärt överprövning av beslutet.

Jag har inte vid något tillfälle under handläggningen funnit anledning att på grundval av de uppgifter som fanns ta initiativ till resningsförfarande eller liknande.

EE bekräftade bl.a. att hon tagit del av ärendet inför BB:s semester och uppgav att hon, efter att ha gått igenom handlingarna i akten, inte fann skäl att vidta någon omedelbar åtgärd. Tidsutdräkten för beslutet att inleda förundersökning ansåg hon i förevarande fall tveklöst vara godtagbar och uppgav att kritik i den delen i förekommande fall borde riktas mot kammarledningen.

DD angav följande.

Enligt 23 kap 4 § rättegångsbalken skall förundersökningen bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Av 1 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår att undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet.

Anmälan om mened inkom den 22 juni 2006. Beslut om att inleda förundersökning fattades den 7 augusti 2006. Av yttrandet framgår vilka bevekelsegrunder som föranlett att beslutet om förundersökning har dröjt. Såvitt kan bedömas har omständigheterna i detta fall varit sådana att det funnits godtagbart skäl till att beslutet om att inleda förundersökning inte har skett tidigare.

Den handläggande åklagaren har uppgivit att hon efter det att beslut om förundersökning fattats i augusti 2006 och att direktiv givits har hon vid upprepade tillfällen ringt eller sökt olika befattningshavare inom polisen för att få besked om var och vem som skulle handlägga ärendet vid polisen. Först i mitten av oktober erhöll hon besked om var ärendet skulle handläggas och först något senare även av vem. Någon dokumentation av åklagarens kontakter synes inte ha skett. Enligt Åklagarmyndighetens mening bör åklagarens aktivitet som förundersökningsledare dokumenteras och då helst i diariet. Det kan ifrågasättas om inte åklagaren bort vänt sig till chefen för åklagarkammaren och informerat om situationen detta särskilt mot bakgrund av ärendet enligt Åklagarmyndighetens bedömning hade hög prioritet.

När det gäller frågan om det förhållandet att AA avtjänar fängelsestraff bör föranleda särskilda överväganden beträffande ärendets prioritet är det Åklagarmyndighetens mening att ärendet har hög prioritet och då inte minst mot bakgrund av att anmälan om mened i förlängningen skulle kunna initiera ett resningsförfarande. Som sägs i yttrandet skulle om det under utredningens gång framkommit tecken på att den anmälda brottsligheten skulle kunna gå att bevisa den handläggande åklagaren haft att väcka frågan om resning hos Riksåklagaren. Tidpunkten härför är en bedömningsfråga men för att ge Riksåklagaren möjlighet att överväga om ett resningsförfarande skall inledas kan det vara lämpligt att i ett ärende av förevarande slag på ett tidigt stadium informera Riksåklagaren om situationen.

Polismyndigheten (biträdande länspolismästaren JJ) gjorde följande bedömning.

Ärendet inkom till polismyndigheten den 8 augusti 2006 och överfördes den 14 augusti 2006 till utredningsroteln på City polismästardistrikt. Chefen för kriminalenheten på City polismästardistrikt vände sig då till EBM, för en diskussion om vilken myndighet som skulle utreda ärendet.

Inom landets polismyndigheter har framarbetats en rutin vid handläggning av ärenden som rör brottet mened. Denna rutin innebär att en anmälan om mened skall utredas vid den myndighet och det polismästardistrikt som utrett det brott som låg till grund för den huvudförhandling inför domstol som föranlett misstanke att någon under ed lämnat osann uppgift eller förtigit sanningen. Rutinen har införts för att effektivisera brottsutredningen, dvs. att utredningen skall handläggas av det distrikt/avdelning som redan är insatta i ärendet.

Med anledning av myndighetens gällande rutiner tog City polismästardistrikt kontakt med EBM. EBM hänvisade dock till att brottstypen mened inte låg inom myndighetens ansvarsområde och de avsåg därför inte att utreda ärendet.

Under hösten 2006 inrättade polismyndigheten fyra särskilda rotlar för utredning av bedrägeribrott. Nu aktuellt ärende överfördes till City bedrägerirotel den 1 oktober 2006 och den 27 oktober 2006 lades ärendet ut på en utredningsman. Utredningsmannen har, innan något förhör överhuvudtaget kunnat hållas, tvingats sätta sig in i det omfattande skriftliga material som bifogats anmälan. Ett förhör med målsäganden har därför inte kunnat hållas förrän den 10 november 2006, två veckor efter det att utredningsman utsetts och cirka tre månader efter det att anmälan först inkom till myndigheten.

Den inledande fördröjningen av handläggningen av ärendet föranleddes delvis av de diskussioner som hölls med EBM om vilken myndighet som skulle utreda ärendet. Ärendet överflyttades till den nyinrättade bedrägeriroteln i City den 1 oktober 2006. Dock lades ärendet inte ut på en handläggare förrän den 27 oktober 2006, nästan

fyra veckor senare. Myndigheten beklagar denna fördröjning. Det kan dock nämnas att den nyinrättade bedrägeriroteln flyttade till nya lokaler.

Utredningsmannen har direkt satt sig in i det material som bifogats anmälan och därefter hållit förhör med målsäganden. Ett förhör hölls sedan med den misstänkte, varefter åklagaren meddelade beslut att förundersökningen skulle läggas ner. Ärendet har efter att handläggare utsetts den 27 oktober 2006 handlagts med högsta prioritet, med beaktande av att målsäganden dömts till brott och avtjänar ett fängelsestraff som delvis berör de gärningar som var föremål för utredningen.

Polismyndighetens uppfattning är att utredningstiden i denna typ av ärenden skall, så långt detta är möjligt, begränsas. Myndigheten gör bedömningen att förundersökningen, från det att handläggare utsågs den 27 oktober 2006 till det att beslut om nedläggning av förundersökningen meddelades den 5 december 2006, har bedrivits så skyndsamt och effektivt som omständigheterna medgivit.

Avslutningsvis vill polismyndigheten framhålla den synpunkt som framförts av City polismästardistrikt i ärendet, nämligen att samtliga ärenden som avser mened bör handläggas av den myndighet, inklusive EBM, som handlagt den tidigare brottsutredningen. En sådan utökning av de brottstyper som omfattas av EBM:s ansvarsområde skulle medföra en effektivisering av brottsutredningen då utredningen görs av den myndigheten som redan inledningsvis bäst känner till de särskilda omständigheterna i ärendet.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaren.

Bedömning

En förundersökning skall enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken (RB) bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned.

I 23 kap. 3 § andra stycket RB föreskrivs att när åklagare är förundersökningsledare får denne anlita biträde av polismyndighet. Av 1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår att undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom de direktiv som behövs för arbetet.

Skyndsamhetskravet är givetvis av stor betydelse för förundersökningens effektivitet och det är även angeläget att straffet följer snarast efter brottet. Vilka krav som kan ställas på skyndsamhet under en förundersökning är emellertid till viss del beroende på förhållandena i det enskilda fallet. JO har i tidigare avgöranden uttalat att särskild skyndsamhet kan vara påkallad i fråga om mycket allvarliga brott eller när en dömd person avtjänar straff för att ansvarsfrågan skall kunna prövas innan frigivning sker (jfr JO 1980/81 s. 59 och JO 1962 s. 93).

Jag har i ett under våren 2007 avgjort ärende (JO:s dnr 3747-2005) uttalat att det också måste ställas särskilda krav på skyndsamhet när en anmälan kan innebära att nya bevis eller omständigheter föreligger som är ägnade att framkalla tvivel om en brottmålsdoms riktighet. Bakgrunden till detta är följande.

Riksåklagaren är den ende åklagare som är behörig att ansöka om resning avseende en hovrättsdom. Detta innebär bl.a. att det ankommer på denne, om en enskild som har fällts till ansvar för brott i en sådan dom i resningssyfte begär att utredningsåtgärder skall vidtas, att med utgångspunkt i den för åklagare gällande

objektivitetsprincipen ta ställning till om den avslutade förundersökningen skall återupptas. Det är givet att samma principiella skyldighet åvilar riksåklagaren om det genom polis och åklagares arbete framkommer nya uppgifter som kan ge anledning att ifrågasätta en brottmålsdoms riktighet. Min uppfattning är att den ordning som gäller fordrar att riksåklagaren intar en aktiv roll när en fråga om resning aktualiseras.

I beslutet uttalade jag vidare följande.

För att riksåklagaren skall kunna inta den aktiva roll som krävs åligger det därför, som jag ser det, polis och åklagare att, om nya omständigheter framkommer som ger anledning att ifrågasätta en straffdoms riktighet, informera riksåklagaren.

Det är givetvis inte så att varje påstående om att någon är felaktigt dömd medför en skyldighet att underrätta riksåklagaren. I de brottsutredande myndigheternas arbete torde det inte sällan förekomma t.ex. obestyrkta påståenden om att vissa domar grundats på felaktiga förutsättningar, utan att det uppkommer sådant tvivel på domens riktighet att riksåklagaren behöver underrättas. Om det emellertid hos polis och åklagare, t.ex. inom ramen för en förundersökning, framkommer nya uppgifter som, om de efter utredning visar sig vara vederhäftiga, ger anledning att ifrågasätta en fällande brottmålsdoms riktighet, krävs att polis och åklagare med skyndsamhet utreder saken. Utredningen tjänar då ett syfte vid sidan av dem som anges i 23 kap. 2 § RB, där det stadgas bl.a. att under förundersökningen skall utredas vem som kan misstänkas för brottet och om tillräckliga skäl föreligger för åtal mot denne. Den skall också försöka klargöra om det föreligger någon sådan uppgift som skall vidarebefordras till riksåklagaren för ställningstagande i frågan om det finns skäl för denne att återuppta förundersökningen i det dömda målet.

Vilka krav på skyndsamhet från polis och åklagares sida som då kan ställas måste bli beroende av en prövning i det enskilda fallet. Starkare skäl att agera snabbt torde typiskt sett föreligga om den dömde är frihetsberövad eller inom kort skall påbörja verkställighet av ett fängelsestraff. Av betydelse kan också vara vilken grad av tvivel som kan antas uppkomma sedan de nya uppgifterna prövats. Är dessa sådana att de, om de verifieras, tydligt talar för att den fällande domen kan vara oriktig, måste naturligtvis stor kraft läggas på att utreda hur det förhåller sig.

I det aktuella fallet fick polismyndigheten och åklagaren genom anmälan angående bl.a. mened information om att AA avtjänade ett fängelsestraff med anledning av att han dömts för ekonomisk brottslighet och att ett av vittnena uppgett att han i sitt vittnesmål ljugit om sina kunskaper om AA:s roll i bolaget. Vittnets redogörelse för detta hade spelats in på band. Bandet och anmälan var omständigheter som i någon utsträckning var ägnade att väcka tvivel rörande brottmålsdomens riktighet.

Det tvivel som dessa förhållanden kunde ge upphov till var dock enligt min mening inte av sådan styrka att det kan anses ha uppkommit en skyldighet för de lokala brottsutredande myndigheterna att direkt vidarebefordra uppgifterna till riksåklagaren. Skulle det däremot under utredningen ha visat sig att uppgifterna i anmälan var riktiga hade detta utgjort en omständighet som gett anledning att informera riksåklagaren. Mot bakgrund härav, och i enlighet med det ovan förda resonemanget, anser jag att polis och åklagare i förevarande fall borde ha bedrivit utredningen med särskild skyndsamhet, inte minst med hänsyn till att AA redan avtjänade ett fängelsestraff då anmälan om mened gjordes.

Av utredningen har framkommit att det dröjde från den 22 juni 2006 till den 7 augusti 2006 innan beslutet att inleda förundersökning fattades. Eftersom

BB skulle gå på semester överlämnade hon den 30 juni 2006 ärendet till kammarledningen för en bedömning av om någon åtgärd omedelbart fordrades. EE fann att så inte var fallet. Mot bakgrund av de speciella förhållandena i detta ärende – misstanken om att det kunde föreligga en omständighet som gav anledning att betvivla en hovrättsdoms riktighet och att AA var frihetsberövad – kan man ifrågasätta denna bedömning. Enligt min mening borde beslut ha kunnat fattas tidigare än som kom att ske.

Sedan beslut om att inleda förundersökning fattats i augusti dröjde det närmare tre månader innan någon handläggare som vidtog utredningsåtgärder i ärendet tillsattes hos polismyndigheten. Detta trots att BB angett att ärendet skulle tas om hand ”per omgående”. Det är naturligtvis inte acceptabelt, även om en omorganisation skedde och polisen förde en diskussion med EBM om huruvida ärendet skulle utredas där.

Av utredningen har också framkommit att BB har sökt kontakt med olika befattningshavare vid polisen för att skaffa sig information om ärendets handläggning där. När ett ärende bör utredas med särskild skyndsamhet är det givetvis av vikt att en åklagare, som BB också gjort, följer upp de besked som ges. Hon borde emellertid, som Åklagarmyndigheten anført, ha dokumenterat dessa kontakter.

Vad AA härutöver anført och vad som i övrigt kommit fram föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan sagda.